

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ II (VII. Hafta)

LOZAN ANTLAŞMASI

Milli Mücadelenin askeri zaferlerinden sonra yapılan Mudanya Mütarekesi görüşmeleri sırasında İsviçre'nin Lozan kentinde, kalıcı barış antlaşmasına yönelik bir konferans yapılması kararlaştırıldı. Konferansa; Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Sırp-Hırvat Sloven devleti katılacaktı. Türkiye'nin isteği üzerine, Boğazlar ile ilgili görüşmelere katılmak için Sovyet Rusya'nın da konferansa gelmesi kabul edildi. Amerika Birleşik Devletleri konferansa gözlemci olarak katılacak, Bulgaristan ise Ege Denizine çıkabilme sorunu gündeme geldiğinde konferansa katılacaktı.

Müttefiklerin İstanbul hükümetini de konferansa çağırımları üzerine TBMM, Osmanlı Devleti'ne son veren ve saltanatı kaldıran tarihi kararını aldı (1 Kasım 1922). Böylece konferansta Türkiye'yi tek ve gerçek temsilci olan TBMM Hükümeti temsil etti. İtilaf Devletlerinin Sevr Antlaşması'nı temel alma yönündeki ısrarlarına, Türk heyetinin direnmesi ve görüşmelerin zaman zaman sertleşip kesintiye uğraması nedeniyle, konferans sekiz ay sürmüştür.

Lozan Konferansında Türk Milletini Kimler Temsil Edecek?

- * TBMM'yi Lozan Konferansında temsil edecek üyelerin kimler olacağı meselesi bir takım tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Fakat sonunda tercih edilen isim İsmet Paşa olmuştur. Oluşturulan heyette; İsmet Paşa, Dr. Rıza Nur, Hasan Saka, Celal Bayar yer alırken bunlara ek olarak geniş bir danışman grubu da konferansta hazır bulunmuştur.

Konferansın şüphesiz ki önemi, etkileri ve sonuçları açısından büyük bir dünya savaşından mağlup olarak çıkan bir devletin, kendini uluslararası bir platformda temsil etmesi, bağımsızlık mücadelesini ve bu yoldaki başarısını tüm dünyaya kanıtlamasıydı. Milli Mücadele boyunca, Misak-ı Milli sınırlarını korumayı amaçlayan ve bu yönde tüm imkanlarını seferber eden Türk milleti şimdi de Lozan Konferansı ile haklı zaferini korumaya çalışıyordu. Bu yüzden TBMM açısından konferansın en önemli amacı Misak-ı Milli'yi ve tam bağımsızlığı gerçekleştirmektir. Bunun yanı sıra Türkiye dışındaki devletlerin herhangi bir ortak hareket planları yoktu. Her devletin kendi çıkarları doğrultusunda hareket edeceği düşünüldüğünde, Yunanistan'ın bu konferansta da koruma altına alınacağı, Rusya'nın ise Boğazlar üzerindeki emellerini gerçekleştirmeye çalışacağı oldukça açıktı.

* Tüm bunlar Lozan Konferansı'nın aslında yüzyıllardır süregelen hesaplaşmaların yeni bir çatışma alanı olduğunu göstermekteydi ve mesele yalnızca Türk milletinin bağımsızlığını kazanması değil, diğer devletlerin öteden beri bu topraklar üzerinde kapmaya çalıştıkları “aslan payı” ile ilgiliydi. Bu noktada zaten Sevr ile istediğini elde edemeyen Batılı güçler, Lozan'ı amaçlarına ulaşma noktasında son bir fırsat olarak değerlendirmekteydiler. Konferansta görüşülen konular, Osmanlı Devleti'ni derinden sarsan meselelerdi; dolayısıyla görüşmelerin sorunsuz bir şekilde geçmesi neredeyse imkansızdı. Nitekim tartışmalar neticesinde 4 Şubat 1923'te görüşmeler kesintiye uğramış ve konferans üyeleri ülkelerine dönmüşlerdi. Bu durum özellikle Türkiye üzerinde bir gerginlik yaratmış, bir tedbir olarak askeri bir takım hazırlıklar yapılmaya başlanmıştı.

Konferansın başından itibaren Lord Curzon, Türkiye'yi "Birinci Dünya Savaşı'nı kaybetmiş bir ülke" olarak görme eğilimindeydi. Fırsat buldukça bunun altını da çizmeyi ihmal etmiyordu. İsmet Paşa'nın buna cevabı ise Türkiye'nin I. Dünya Savaşı'ndan sonra dört yıl daha savaşmaya devam ettiği ve 1922'de kesin zafere ulaştığı şeklindeydi. İsmet Paşa Mudanya Mütarekesi'nden sonra Lozan'a geldiğini vurgularken, Curzon ise Mondros'u hatırlatıyordu. Bu iki farklı yaklaşım konferans boyunca çatışmalara neden olacaktı. Bu çatışma Lozan Konferansı boyunca bir diplomatik savaş verildiğinin de en mühim kanıtıdır.

- * Yeni bir savaş hali Batılı güçler dahil olmak üzere artık kimsenin içinde bulunmak istemediği bir durumdu. Nihayet 23 Nisan 1923'te konferans için devletler yeniden toplanmış; Lozan görüşmelerinde yeni bir döneme geçilmiştir. Bu yeni dönemde, Türkiye ve onu TBMM aracılığıyla temsil eden heyet, Batılı devletler karşısında daha güçlü bir tavır takınabilmiştir. Görüşmelerin ikinci döneminde daha çok, ekonomik konular üzerinde durulmuş; kapitülasyonlar, borçlar ve yine Musul meselesi gündeme gelmiştir. Sonuçta, 24 Temmuz 1923'te de Lozan Barış Antlaşması ilk önce İtalya, ardından İngiltere ve Fransa tarafından onaylanmıştır.

Lozan'da Görüşülen Meseleler

1. SINIRLARLA İLGİLİ MESELELER: Lozan Konferansı'nda gündeme gelen sınırlarla ilgili meseleler esasen Misak-ı Milli sınırları doğrultusunda tartışılmıştır. Söz konusu sınırlar; Trakya, Adalar, Suriye ve Irak sınırıdır. Türk-Rus sınırı Moskova ve Kars Antlaşmalarıyla belirlenmiş, İran sınırında da herhangi yeni bir düzenleme olmadığı için konferansta bu sınırlarla ilgili bir görüşme olmamıştır.

* **Trakya Sınırı:** Antlaşma kapsamında Türkiye ile Bulgaristan arasındaki sınır 1913 İstanbul Antlaşması ve 1915'teki düzenlemeyle kabul edilen haliyle onaylandı. Yunanistan sınırı ise Meriç Nehri sınır olacak şekilde düzenlendi. Buna göre Karaağaç Türkiye'ye verilecek, Doğu Trakya'nın güvenliğini sağlamak için Batı Trakya'da halkın oyuna başvurulacaktır. Doğu Trakya'nın Türkiye'ye verilmesi zaten Mudanya Mütarekesi ile kabul edilmişti; bu sınırın içine Edirne de dahildir. Ayrıca Edirne'nin güvenliğini sağlamak amacıyla da bu yönden İstanbul'a bağlanan demiryolu hattının da Türkiye'ye geri verilmesi gerekiyordu.

* **Adalar:** Gökçeada, Bozcaada, Tavşan Adaları Çanakkale Boğazı'nın emniyetini sağlamak açısından Türkiye'ye verilecek, bunun dışındaki Ege Adaları ise Yunanistan'a bırakılacaktı. Limni, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya gibi adaların Yunanistan'a bırakılması aslında Türkiye'yi oldukça rahatsız etmiştir. Söz konusu bu adaların varlığı güvenlik açısından oldukça önemlidir. Ait oldukları kara suları dolayısıyla aslında Türkiye'ye ait olması gereken bu adaların geleceği diğer adalarla birleştirilmelerine bağlıdır. Türkiye'nin bu adaların kendisine verilmesini istemesi haklı nedenlere dayansa da bu gerekçeler Batılı devletler tarafından kabul edilmemiştir. Sonuçta bir güvenlik önlemi olarak adı geçen bu adaların askerden arındırılmasına karar verilmiştir. On iki Ada ve Meis Adası İtalya'ya bırakılırken, Kıbrıs'taki İngiliz egemenliği de kabul edilmiştir.

* **Suriye Sınırı:** Lozan'da görüşülen Suriye sınırı meselesi, 20 Ekim 1921'de Fransa ile imzalanan Ankara Antlaşması'na göre şekillenmiş burada alınan kararlar aynen benimsenmiştir. İskenderun, Fransız hakimiyetine bırakılmış ancak 1939'da yeniden Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına dahil edilecektir.

- * **Irak Sınırı:** Lozan Antlaşması'nda Türkiye'nin belki de en çok uğraştığı meselelerden biri Irak sınırını belirleyen Musul meselesiydi. İngiltere ile Türkiye'yi karşı karşıya getiren Musul sorununun kökeninde aslında İngiltere'nin kendi çıkarları doğrultusunda bir karara varmak istemesi yatmaktaydı. Burası coğrafi ve ekonomik olarak önemli bir bölgeydi ve İngiltere'nin sömürgelerine giden yol üzerinde kritik bir noktadaydı. İngiltere'nin Hindistan'a giden yol güvenliğini sağlaması bu bölgeyi elinde tutmasına bağlıydı; keza Musul'un sahip olduğu petrol zenginliği de İngiltere'yi cezbeden bir başka unsurdu.
- * Bölgenin Türkiye açısından da hayati bir önemi vardı; her şeyden önce Misak-ı Milli sınırları içinde olan ve büyük bir imparatorluktan kalan Musul'un Anadolu'dan koparılması TBMM'nin kabul etmek istemediği bir teklifti. Ayrıca Türkiye, İngiltere ile sınırı belirlemeye çalışırken Mısır, Sudan, Kıbrıs ve Irak'taki hakimiyet haklarından da vazgeçecekti. Türk Heyeti'nin başkanlığını yapan İsmet Paşa, Musul'un sınırlarımız içerisinde kalması konusunda oldukça çaba göstermiş ve bu bölgede Türk nüfusunun yoğun olduğunu dile getirmiştir.

* İsmet Paşa ayrıca Musul'un hukuki açıdan hala Osmanlı Devleti'ne bağlı olması, bu bölgedeki insanların Türkiye sınırları içinde yaşamak istemeleri, Türkiye'nin güney sınırlarının güvenliği ve ticaret ilişkilerini de göz önünde bulundurarak Musul'un Anadolu topraklarından ayrılmasına ısrarla karşı çıkmıştır.

* Sonuçta Musul ile ilgili karar, antlaşmanın imzalanmasından sonraki bir tarihe bırakılmıştır. Bunun için 9 aylık bir süre belirlenmiş; bu süreçte ve sonrasında dostça bir karara varılacağı belirtilmiştir. Bu şekilde herhangi bir karara varmak mümkün olmadığı takdirde durumun Milletler Cemiyeti'ne havale edileceği belirtilmiştir.

2. Boğazlar Sorunu: Boğazlar meselesi Milli Mücadele döneminde ortaya çıkmış bir mesele değildir. Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyılın son çeyreğinde buradaki hakimiyetini kaybetmesi, 1774'te imzaladığı Küçük Kaynarca Antlaşması ile gündeme gelmiştir. Osmanlı Devleti'nin Rusya ile imzaladığı bu antlaşma, 1768'den beri devam eden Osmanlı-Rus savaşını sona erdirse de sonucunda önemli toprak kayıpları yaşanmıştır. Antlaşmanın maddelerinden biri de Boğazlarla ilgilidir. Buna göre; Rus ticaret gemilerine Akdeniz ve Karadeniz'de dolaşma özgürlüğü, istedikleri zaman Boğazlardan geçebilme ve Osmanlı limanlarında kalabilme serbestisi verilmiştir. Bu durum yüzyıllardır bir Türk gölü olan Karadeniz'in bu özelliğini kaybetmesi anlamına gelmiştir. Tarihi süreçte Boğazlarla ilgili meseleler 1833'teki Hünkâr İskelesi Antlaşması ve 1841'de imzalanan Boğazlar Sözleşmesi ile gündeme gelmiş ve Osmanlı Devleti buradaki mutlak egemenliğini kaybetmiştir.

Uluslararası bir statü kazanan Boğazların, Sevr Antlaşması gereğince savaş ve barış zamanlarında tüm devletlerin savaş ve ticaret gemilerine açık olması, ayrıca kendisine ait bir bütçe ve bağımsız bir bayrakla bu faaliyetleri denetleyen bir komisyonun varlığı ile yönetilmesi dikkat çekicidir. Lozan Antlaşması sırasında da bu mesele gündemi oldukça meşgul etmiştir. Bu durum, Boğazlar meselesinin dönemin dış ilişkilerinde oldukça yer kapladığını göstermektedir. Lozan Antlaşması ile bu mesele Türkiye için geçici bir çözüme olmuştur. Boğazların durumu Lozan Antlaşmasında yerini almış çözülmüş konular arasında yer almaktadır.

NOT: Mustafa Kemal Paşa gelişmeleri iyi değerlendiren bir zamanlama ustası olarak Boğazların durumunu dönemin şartlarını (o dönemde Almanya ve İtalya'nın saldırgan politikalar izlemesi) ileri sürerek 1936'da tekrar gündeme getirmiş ve Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile Boğazların hakimiyeti son halini almış ve Türkiye'nin hakimiyeti kabul edilmiştir.

Buna göre;

- * Türkiye savaşa girerse, tarafsız devletlerin savaş gemilerine ve uçaklarına geçiş serbest olacak; Türkiye bu tarafsız devletler düşmana herhangi bir yardımda bulunmayacaktır.
- * Türkiye savaşa girdiğinde, düşman araçlarının geçişi ile ilgili kararı kendisi verecektir.
- * Türkiye savaşta tarafsız olduğunda ve diğer barış zamanlarında Boğazlardan geçiş serbest olacaktır.
- * Barış zamanlarında Karadeniz'e doğru geçerken savaş gemileri ve uçaklara geçiş serbest olacaktı. Karadeniz sınırında olan ve en güçlü donanmaya sahip olan devletin gemi ve uçak sayısı esas alınmıştı. Buna göre, barış zamanında en güçlü donanmaya sahip olan devletin gemi ve uçak sayısını geçmeyecek şekilde geçişler serbest olacaktı.
- * Boğazların güvenliği Birleşmiş Milletler'e bırakılacaktır.
- * Boğazların her iki tarafı silahsızlandırılacak ve askerden arındırılacaktır.
- * Boğazlardan geçişleri uluslar arası bir komisyon düzenleyecektir.

- * **3. Kapitülasyonlar:** Esas itibariyle kapitülasyon, bir ülkenin kendi bünyesinde yaşayan yabancı uyruklu vatandaşlara verdiği ayrıcalıktır. Osmanlı Devleti'nin 16. yüzyıldan itibaren diğer devletlere tanıdığı bu ayrıcalıklar, öncelikli olarak devletin sahip olduğu ekonomik güçle doğru orantılıyken, zamanla tek taraflı hale gelmiş ve devletin aleyhine bir gelişme göstermiştir. Osmanlı topraklarında adli, mali ve siyasi ayrıcalıklara sahip olan bu gruplar, zamanla Osmanlı ticaret hayatında da önemli haklar elde etmişler, bu durum 19. yüzyılın Osmanlı dünyasında ve özellikle de Osmanlı ekonomisinde olumsuz etkiler yaratmıştır.
- * Daha çok tarımsal üretime dayanan Osmanlı ekonomisi tanıdığı imtiyazlarla yerli üretimi sekteye uğratmıştır. Avrupa mallarıyla rekabet edemeyen piyasa hammaddesini satan, dışarıdan da işlenmiş mal satın alan bir hale gelmiştir. İşte bu durum, Lozan Antlaşması ile bertaraf edilmeye çalışılmış, Türkiye'nin gelişiminde büyük bir engel olan adli, mali, idari alandaki her türlü kapitülasyonlar, ticari ayrıcalıklar kaldırılmak istenmiştir. Tabii ki Batılı güçler, kendi çıkarları doğrultusunda kullandıkları bu imtiyazların kaldırılmasına tepki göstermişlerdir. Nihayet uzun tartışmalardan sonra, yüzyıllarca verilmeye devam eden bu ayrıcalıklar Lozan Antlaşması ile tamamen ortadan kaldırılmıştır.

4. Savaş Tazminatı: Savaş tazminatı verme konusundaki en önemli sıkıntı Yunanistan ile yaşanmıştır. Yunanistan'ın Milli Mücadele sürecinde Anadolu'da yaptığı tahribat karşılığında vermesi gereken tazminat Lozan Antlaşması'nda tartışma konusu olmuştur. Buna göre, Yunanistan savaşın getirdiği mali yük ve içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıdan ötürü savaş tazminatı yerine Karaağaç'ı vermeyi teklif etmiş; her ne kadar bu teklif ilk etapta Mecliste sıcak karşılanmasa da İsmet Paşa'nın girişimleriyle sonunda kabul edilmiştir. Savaş tazminatıyla ilgili bir diğer durum, I. Dünya Savaşı sonunda İtilaf güçlerinin Osmanlı Devleti'nden istedikleri tazminat ile ilgiliydi. Buna göre, savaş ve işgal sürecinde uğradıkları zararları kapsayacak bir teklifi Lozan Antlaşması'nda sunmuşlar ama bu teklifleri Türkiye tarafından kabul edilmemiştir.

5. Osmanlı Devleti'nin Borçları: Osmanlı Devleti'nin yaptığı dış borçlanmaların en önemli dönüm noktası Kırım Savaşı'dır. Zaten genel olarak mali bir sıkıntı içerisinde olan devletin çözüm olarak 1854'te dış borçlanma yoluna gitmesi ve devamında bu borçları ödemek için yeni borçlanmalara girmesi ülkenin gelir kaynakları üzerinde de oldukça olumsuz etkiler yaratmıştır. Her borçlanmaya karşı devletin belli gelir kaynaklarının gösterilmesi zamanla tüm gelir kaynaklarının yabancıların eline geçmesine neden olmuş nihayetinde Düyun-ı Umumiye'nin kurulmasıyla da Osmanlı Devleti'nin gelirlerine tam anlamıyla el konulmuştur.

Osmanlı Devleti'nin bu borçları Lozan Antlaşması'nda da günde gelmiş; buna göre I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar aldığı borçları ödemesi söz konusu olmuştur. Bu borçlar İtalya, Fransa, İngiltere gibi İtilaf güçlerinin yanı sıra devletin savaşta müttefiki olduğu Almanya'ya da yapılmıştı. Bunlar arasında en fazla borçlanılan ülke ise Almanya idi. Sonuçta Almanya'ya olan borçlardan vazgeçilmesine karar verilmiş, diğer borçlar ise Osmanlı Devleti'nin parçalanmasıyla ortaya çıkan diğer devletler arasında paylaştırılmıştır. Osmanlı Devleti'nin kendi payına düşen borçların ise taksitlendirilerek ödenmesine karar verilmiştir. İlk etapta borçların altın ya da sterlin olarak ödenmesi gündeme gelmişse de Türkiye'nin girişimleri sonucunda ödemelerin Frang ya da Türk parası üzerinden yapılmasına karar verilmiştir. Türkiye, sistemli bir şekilde borçlarını ödeme yoluna gitmiş ve 1954 yılında bu borçlarından kurtulmuştur.

6. Azınlıklar: Osmanlı Devleti'nin en belirgin özelliklerinden birisi de çok uluslu yapıya sahip olmasıydı. Bünyesinde Ermeni, Rum ve Yahudi unsurları Osmanlı vatandaşı olarak barındıran devlet zaman içerisinde -özellikle de 19. yüzyılın sonlarından itibaren- bu gayrimüslim unsurların isyanlarıyla karşı karşıya kalmıştı. I. Dünya Savaşı ve ardından Milli Mücadele döneminde Ermeniler ve Rumlarla ilgili yaşanan problemler Lozan Antlaşması'nda da azınlık sorunu olarak gündeme gelmişti. Buna göre, Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin benimsediği yol öncelikli olarak tüm bu gayrimüslim unsurları Türk vatandaşı olarak kabul etmektir. Sonuç itibarıyla öyle de olmuştur. Vatandaşlık esası ile azınlıkların hakları meselesi çözüme kavuşturulmuştur.

NOT: Sıcak savaştan yeni çıkılmasının da etkisiyle Rumlar ve Türklerin durumunun bu konudan bağımsız olarak Lozan sonrası görüşülmesine karar verilmiştir. Doğu Trakya ve Anadolu'daki Rumlarla, Yunanistan'daki Türklerin yer değiştirmesi (mübadele meselesi) Lozan sonrasındaki ikili görüşmelere bırakılmıştır.

Lozan'ın Değerlendirilmesi

Antlaşmalar konularına göre, (barış antlaşması, askeri antlaşma, siyasi antlaşma, ekonomik antlaşma, kültürel antlaşma gibi), tarafların sayısına göre, (ikili veya çok taraflı antlaşmalar) ve hukuki fonksiyonlarına göre, (yasa antlaşma ve akit antlaşma) gibi farklı şekillerde tasnif edilebilmekte ve adlandırılabilirler. Bu açıdan baktığımızda Lozan Antlaşması; hem çok taraflı, hem akit özelliği olan, hem de çok yönlü ve savaş haline son veren bir barış antlaşmasıdır.

Bilindiği gibi Birinci Dünya Savaşı sonunda, Osmanlı Devleti mağlup, İtilaf Devletleri galiptir. Galip taraf isteklerini önceden hazırladığı Mondros Mütarekesini ve Sevr Barış antlaşmasını mağlup taraf olan Osmanlı Devleti'ne empoze etmiş ve kabul ettirmiştir.

Mondros'un ve Sevr'in kısaca hedefi :

Osmanlı Devleti'ni Türk Milletinden, Türk Milletini de ülkesinden koparmaktır. Başka bir ifadeyle Türk Milletini hem devletsiz hem de ülkesiz bırakmaktır. Her iki hedef de tarihin İtilaf Devletlerince inkârından veya görmezlikten gelinmesinden başka bir şey değildi. Çünkü Osmanlı Devleti'nin Türk devleti, Anadolu'nun Türk yurdu olduğu tarihi ve sosyal bir gerçektir. Yıkılan, paylaşılan ve paylaştırılan imparatorluk toprakları üzerinde, Müslüman ve Türk olmayan her etnik gruba, vatan aranır ve bulunurken; bir kısmına devlet kurdurulurken Türk Milletini, Türk ülkesini yok saymayı hak ve adalet ölçülerine sığdırmak mümkün değildi. İşte Milli Mücadele'ye haklılık ve güç kazandıran hususlar, İtilaf Devletlerinin giriştikleri bu haksız tutum ve eylemlerdi.

İtilaf Devletlerinin bu tutumu karşısında her Türk, asker-sivil, Mustafa Kemal Paşa önderliğinde Milli Mücadeleyi başlatmıştır. Bu mücadeleye önce milli ve meşru, sonra da yasal bir hüviyet kazandırılmıştır. Bunun için önce mücadelenin coğrafi zemini ve beşeri zemini “Misak-ı Milli” adlı bir belge ile tespit edilmiştir. Sosyal taban Türk Milletini teşkil ederken, bu milletin toprakları da coğrafyasını, yani vatani oluşturuyordu. İşte Türk Milli Mücadelesi’ne “Millilik” ve “Meşruluk” kazandıran, bu iki husus olmuştur.

Lozan’da sınırlar çizilmiştir. Barış temin edilmiştir ve bağımsızlığın başkalarına kabul ettirilmesi sağlanmıştır. Kısacası Lozan Barış Antlaşmasıyla diplomaside mümkün olanın yapıldığı, yeni devlet için gerekli olanın elde edildiği görülür.

Lozan Antlaşması'nın Önemi

24 Temmuz 1923'te imzalanan antlaşma ile I. Dünya Savaşı resmen ve fiilen sona ermiş, İşgal Devletleri'nin her türlü yolu deneyerek imzalatmaya çalıştıkları Sevr Antlaşması da her anlamda geçerliliğini yitirmiştir. Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini oluşturan bu antlaşma ile;

- * Türk ulusu Milli Mücadeledeki askeri başarısını siyasi olarak da taçlandırmıştır.
- * Batılı güçler Türk Milleti'nin gösterdiği askeri başarıyı kabul etmek zorunda kalmışlardır.
- * Misak-ı Milli sınırları büyük ölçüde gerçekleşmiştir.

- * Sevr Antlaşması ile İtilaf güçleri tarafından parçalanmaya çalışılan Anadolu, Milli Mücadele ile kurtarılmış; İtilaf güçlerinin bu topraklar üzerinde Büyük Yunanistan, Ermenistan ve Kürt Devleti kurma planları sona erdirilmiştir.
- * Türkiye önemli ve erken bir girişimde bulunmuştur. Türkiye'nin bağımsızlık haklarını yok sayan Sevr'in Lozan ile geçersiz kılınması, ayrıca Türkiye'nin bağımsızlık ve gelişimi önündeki birçok engelin bu antlaşma ile ortadan kaldırması II. Dünya Savaşı'na girmesini de engellemiştir. I. Dünya Savaşı sonunda pek çok devlet istediklerini elde edemediği için yeni bir dünya savaşına hazırlanırken Türkiye Lozan Antlaşması ile birçok hedefine ulaştığından bu savaşın dışında kalmıştır.

Sonuç olarak Lozan Antlaşması, diplomasi alanında Türkiye için büyük bir başarıdır. Uzun süren dünya savaşının ardından Türk milletinin Kurtuluş Savaşı boyunca içeride ve dışarıda verdiği mücadeleler, bu siyasi belge ile amacına ulaşmıştır. Lozan'da ele alınan her meselenin istenilen yönde halledilememesi ve bazı meselelerin Lozan sonrası sürece bırakılması bu antlaşmanın başarısız olduğu anlamına gelmemektedir.

- * Boğazlar ve Hatay sorununun daha sonraki tarihlerde çözüme kavuşturulması TBMM'nin önemli başarılarındanıdır. Antlaşma, kurulan Türkiye Cumhuriyeti için bir dönüm noktasıdır; nitekim siyasi, askeri ve ekonomik olarak yeniden yapılandırılmaya çalışılan Türkiye'nin temellerinde Lozan'da kazanılan başarıların önemli bir yeri vardır. Ayrıca, en başından beri Ankara Hükümeti'nin ve Türk milletinin korumaya çalıştığı Misak-ı Milli sınırlarının bazı istisnalar dışında gerçekleştirilmiş olması, askeri mücadelenin de tam anlamıyla başarıya ulaştığını kanıtlamaktadır.

- * Lozan; yeni, modern, kalkınmış ve güçlü Türkiye'nin başlangıcı ve hareket noktası olurken, aynı zamanda Türk toplumunun üzerinde oturduğu coğrafi zemini belirlemiştir. Bu yönüyle, devlet ve millet açısından Lozan'ın hem maddi hem de manevi önemi büyüktür. Lozan sadece Türkiye Cumhuriyeti devletine coğrafyasını korumayı sağlamıyor, aynı zamanda Türk milletine önemli derecede siyasal, kültürel, bilimsel, iktisadi bir merkez kazandırıyordu. Lozan, Osmanlı Devleti'ni sona erdirirken, Rumeli'de, Kafkasya'da Irak'ta, Arabistan'da, Kıbrıs'ta, Girit'te kalan Türklerin ve Müslümanların umut kapısı ve sığınak yeri olacak yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni oluşturuyordu. Bu yüzden de Lozan Antlaşması, son derece önemlidir.
- * Lozan ile başlayan süreç temelleri sağlam bir devlet olma yolunda ilerlemeyi sağlayacaktır.